

ЕКОЛОГО-ЕКОНОМІЧНА ЕФЕКТИВНІСТЬ ДІЯЛЬНОСТІ СПІЛЬНИХ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ

Петренко В.С.

Херсонський державний університет

У цій статті досліджуються різні погляди на ефективну діяльність спільних аграрно-екологічних та аграрно-економічних підприємств і відмінностей в їх емпіричних дослідженнях, а також викладена теоретична база для пояснення співжиття існуючих поглядів. Стверджується, що не тільки рівень екологічних показників чи управління навколишнім середовищем є результатом економічного розвитку. Представлена модель надає практичні наслідки для емпіричних досліджень та управління спільними аграрними підприємствами. Дослідження та ділова практика повинні зосереджуватись не тільки на загальних кореляціях а більше на причинно-наслідкових зв'язках екологічної ефективності, тобто впливу різних підходів на екологічний менеджмент та економічні показники.

Ключові слова: корпоративне управління навколишнім середовищем, екологічні показники, економічні показники, екологічна дія.

Постановка проблеми. Зв'язок між екологічними та економічними показниками широко обговорюється в літературі. Одна з точок зору полягає в тому, що покращення екологічних показників, в основному, призводить до додаткових витрат в діяльності спільних аграрних підприємств і таким чином зменшує його ефективність. Проте існує і протилежна думка: підвищення екологічної ефективності стимулює економію коштів та збільшує продажі і тим самим покращує економічні показники. Теоретичні та емпіричні дослідження надали аргументи для обох позицій і досі не були вирішальними.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вивченню проблем і питань еколого-економічної ефективності діяльності спільних аграрних підприємств присвячені праці таких вчених економістів: О.М. Стасюк, О.М. Онищенко, М.А. Макаренка, Р.О. Кулиничка, ті ін.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Проте, слід вказати, що більша частина науковців не наводить єдиний підхід до вибору показників оцінювання еколого-економічної ефективності спільних аграрних підприємств та їх емпіричної моделі.

Мета статті. Головною метою цієї роботи є дослідження причинно-наслідкових зв'язків екологічного менеджменту та економічних показників

представлених в еколого-економічній моделі діяльності спільних аграрних підприємств.

Виклад основного матеріалу. Співвідношення між природоохоронними витратами та прибутком може відрізнятися в залежності від економічного стану в країні, культурного середовища, поведінки споживачів, типу агропромисловості або розміру аналізованих компаній, проміжку часу тощо.

Іншою причиною суперечливих результатів різних емпіричних досліджень, наголошених у цьому документі, може бути відсутність чіткої теоретичної основи для вивчення зв'язку між екологічними показниками та економічними показниками. Розгляд екологічних проблем, про які йдеться в даній роботі, свідчать, що бути спільному аграрному підприємству потрібно бути не просто «зеленим», а досягати певного рівня екологічних показників, який впливає на те, щоб співвідношення екологічних та економічних показників стало позитивним. Екологічні проблеми, що впливають на бізнес та бізнес, впливають на захист навколишнього середовища та якість.

Багато разів було сказано, що керівництво компанії часто не приділяє достатньої уваги факту, що екологічні проблеми стали економічною реальністю. У багатьох випадках екологічні проблеми впливають як на витрати, так і на до-

ходи компанії, і тому мають більш-менш прямий вплив на економічний успіх компанії (причинний ефект А на рис. 1).

Друга гіпотеза полягає в тому, що хороші економічні показники стимулюють екологічну ефективність (причинний ефект В на рис. 1). Найчастіше використовуються підходи: регресійний аналіз, (модель) портфоліо, вивчення подій та глибокі приклади. Ця гіпотеза часто ґрунтується на думці, що хороші екологічні показники та якість є своєрідною розкішшю для компанії, коли вона досягла високого рівня економічного успіху. Більшість вважають, що менеджери сприймають хороші фінансові умови як один з найважливіших факторів успіху для підвищення екологічної ефективності. Проте ці прямі зв'язки практично не існують, і вони не піддаються більш глибокому теоретичному аналізу. З точки зору управління немає ні природного, ні механічного закону, що автоматично зв'язує навколишнє середовище з економічними показниками. Можна стверджувати, що в деяких випадках правила можуть створити очевидні зв'язки між екологічними та економічними показниками. Це може стосуватися конкретних випадків, коли регуляторні інструменти дають значні економічні стимули для постійного покращення екологічної ефективності. Питання про те, якою мірою діяльність з охорони навколишнього середовища призводить до покращення економічної ефективності спільного аграрного підприємства, залежить від багатьох факторів, таких як готовність споживачів

платити за екологічно чисті товари на певному ринку, санітарні норми в галузі охорони навколишнього середовища та здоров'я в країні, тиск зацікавлених сторін у різних галузях промисловості, рівень технологічного розвитку тощо. Більше того, екологічні проблеми повинні мати певну, може навіть велику, фінансову важливість мати певний вплив на економічні показники компанії. Крім того, компанія повинна стикатися з певною ступенем конкуренції на ринку, оскільки в іншому випадку економічно неефективна поведінка не обов'язково має помітний вплив на прибуток [1, с. 212].

Враховуючи різноманіття постійно мінливих факторів, які можуть вплинути на взаємозв'язок між екологічними та економічними показниками, схоже, що спосіб визначення цих факторів та наслідки впливу на них керівництва компанії може мати суттєвий вплив на економічні показники.

Крім того, як і з успіхом менеджменту в цілому, економічний успіх природоохоронних заходів залежить від якості управлінських рішень, беручи до уваги різні фактори. Можна висловити аргумент, що ці компанії будуть більш економічно успішними, які знають, як підвищити екологічні показники в найбільш економічному плані.

У ідеалізованій моделі, що передбачає повну конкуренцію, екологічний захист (тобто ефективний) буде економічно орієнтованим. Екологічно чиста компанія, яка не є економічно успішною, рано чи пізно зникне з ринку, а отже і його екологічно корисної діяльності. Навіть гірше, зелені ідеалісти спочатку, після того, як спочатку отримали «пари на спині», – це стримуючий приклад для інших, економічно успішних компаній.

Для того, щоб здійснювати більш екологічно чисту діяльність з охорони навколишнього середовища, керівництву компанії доведеться визначити конкретний набір обмежень та стимулів, з якими вона стикається.

Крім того, керівництво повинно вміти виявляти еколого-економічні можливості та загрози. Наступним кроком повинні бути визначені цілі та завдання, розроблені плани та вжиті конкретні заходи. Відповідні заходи з охорони навколишнього середовища призведуть до нового та різного екологічного профілю, що, в свою чергу, може призвести до економії коштів та поліпшення ринкових можливостей.

Для компаній на конкурентному ринку, де охорона навколишнього середовища має певне значення, тому розумно припустити, що зв'язок між екологічними та економічними показниками

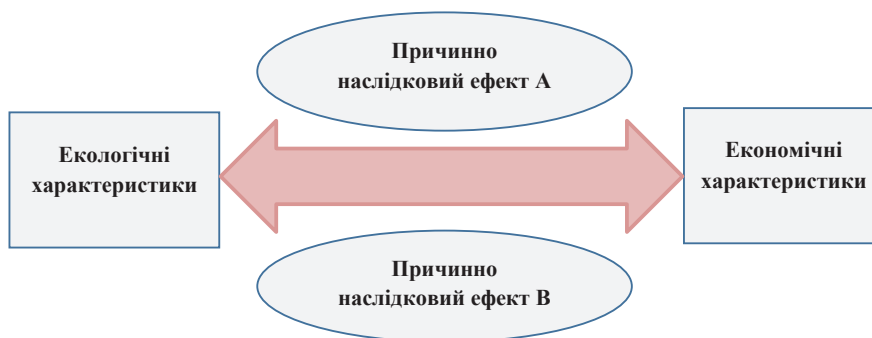

Рис. 1. Поточні підходи до аналізу в спільному аграрному підприємстві

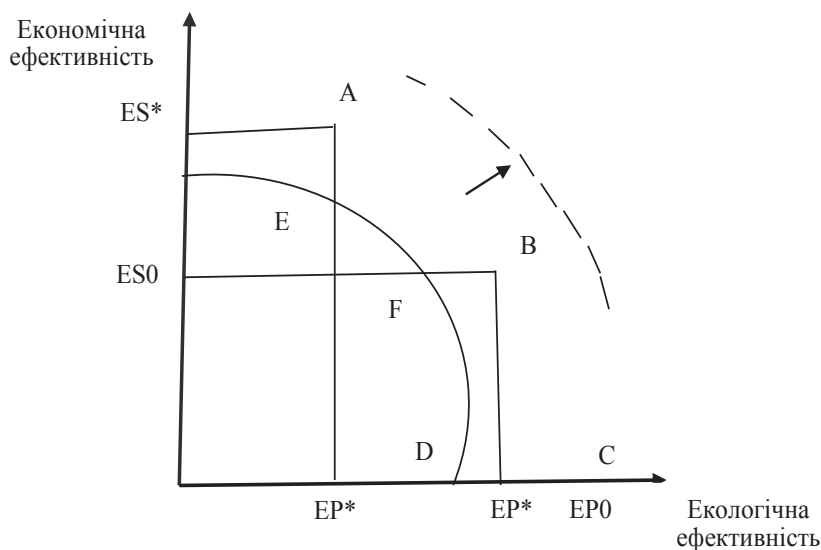

Рис. 2. Можливі зв'язки між корпоративним захистом навколишнього середовища та економічною ефективністю

ми залежить від виду управлінської діяльності, стратегій та концепцій і чи правильно вони застосовуються в потрібних ситуаціях (тобто існує підхід підходу з екологічного менеджменту з даною ситуацією), а не будь-яким механічним причинно-наслідковим зв'язком. Неможливо переоцінити важливість такого роду корпоративного екологічного менеджменту для екологічних та економічних показників компанії та економіки в цілому. Якщо компанія зможе збільшити свої економічні успіхи шляхом прогресивного управління навколишнім середовищем, вона зіткнеться з меншими внутрішніми та зовнішніми корпоративними конфліктами розповсюдження, і тому стане прикладом для інших.

Тому взаємозв'язок між захистом навколишнього середовища та економічним успіхом має розглядатися більш ретельно, і їх явну інтеграцію слід проводити більш систематично. У цьому сенсі корпоративне управління навколишнім середовищем є концепцією, яка допомагає менеджерам систематично зосереджуватися на підприємницьких заходах, щоб зменшити вплив на навколишнє середовище компанії в найбільш економічно ефективному порядку.

Виникла дві думки про вплив корпоративної охорони навколишнього середовища на економічний успіх. Деякі вважають, що сучасний рівень корпоративної охорони навколишнього середовища часто суперечить іншим бізнес-цілям, зокрема підвищенню економічного успіху. Це постулатне відношення показано на рис. 2 рядком ES0-E-F-D. Починаючи з певного рівня економічного успіху (наприклад, певної вартості акціонера ES0) кожна діяльність із захисту навколишнього середовища зменшить економічний успіх [2, с. 459].

Очікується, що негативний маргінальний вплив на економічний успіх збільшиться. Нижче точка D на малюнку 2, економічний успіх 0 і обсяг захисту навколишнього середовища EP0, компанія стає збитковою.

Інші вважають, що сучасний рівень корпоративної екологічної захищеності не тільки економічно а також те, що охорона навколишнього середовища, яку практикує компанія, навіть має позитивний ефект на її економічний успіх (наприклад, точка A, а отже, ES* на рис. 2 досягається з кількістю EP* охорони навколишнього середовища). Однак ніхто не вірить в те, що невизначена кількість заходів щодо запобігання забрудненню все ще збільшить економічні показники. Чисті мінімальні вигоди від захисту навколишнього середовища будуть зменшуватися (спочатку вибирати «низькоплідні плоди») і рано чи пізно збільшені природоохоронні зусилля будуть відображати чисті витрати (точка A на рис. 2).

Існує декілька причин для різних поглядів на взаємозв'язок між екологічними показниками та економічним успіхом. Сприйняття чистого компромісу може спричинити почуття, що існують економічні перешкоди для корпоративного захисту навколишнього середовища, що фірма не здатна скористатися економічними можливостями через сильну увагу до короткотермінового прибутку чи чистого незнання.

Більшість галузей з певним рівнем впливу на навколишнє середовище стикаються з економічними стимулами для певної міри охорони на-

вколишнього середовища. Управлінські завдання потім включають два взаємопов'язаних виміри:

1. Вибір оптимального рівня екологічних показників, який потенційно призводить до найвищого економічного успіху (E*);

2. Отримання високого рівня екологічної продуктивності за найнижчих можливих витрат для реалізації максимальний економічний успіх.

Таким чином, ми можемо припустити, що запропоновані функції не лише відображають сприйняття зв'язку між екологічними та економічними показниками, але також представляють якісні відмінності в управлінських рішеннях. Одна відповідь на питання про те, коли чи бути підприємству екологічним, полягає в тому, що це залежить від виду екологічного менеджменту, який встановлюється в компанії. Верхня крива показує хороше управління навколишнім середовищем, матеріалізоване як за вартістю, так і за рахунок ринкових прибутків, тоді як нижня крива відображає слабке (неефективне) управління (характеризується дорогими технологіями кінцевої технології та ін.). Оскільки компанія на верхній кривій на рис. 2 керує захистом навколишнього середовища економічно кращим чином, ніж компанія на нижній кривій, схил A-B-C ледьвищий ніж E-F-D через нижчі граничні витрати на охорону навколишнього середовища для другої компанії. Таким чином, криві вказують на те, що економічний успіх залежить від того, яким чином застосовується екологічний менеджмент, і наскільки добре він враховує конкретну ситуацію компанії. Крім того, на криву можуть впливати інші зовнішні та внутрішні фактори компанії, такі як специфічні обставини галузі, технології, розмір компанії тощо.

Насправді описані функції можуть бути не такі, які показано в нашій моделі. Фіксовані витрати на охорону навколишнього середовища, наприклад, витрати, пов'язані з встановленням системи управління навколишнім середовищем, призведуть до «кроків» у функції витрат. Те ж саме може мати місце і для доходів, наприклад, через різкі зміни попиту при передачі порогової вартості для екологічних показників (наприклад, за рахунок збільшення зображень, сертифікації, етикетки продуктів тощо) [3, с. 176].

Кілька факторів можуть призвести до зсуву кривої вправо (пунктирна крива на рис. 2). Розвиток екологічно чистих технологій зменшує граничні витрати на охорону навколишнього середовища з часом, зміни споживчих переваг підвищують ринкові прибутки від хороших екологічних показників, регулюючи зміни заохочують гарну екологічну ефективність, нове введення екопродукції великим продавцем тощо.

З такою інтерпретацією модель пропонує широкий діапазон можливих економічних наслідків між кривою ESo-E-F-D та кривою ESo-A-B-C на рис. 2. Популяція фірм може бути десь в просторі між двома кривими. Таким чином, не дивно, що емпіричні дослідження дають дуже різні результати. Вибір різних зразків з широкого кола компаній, що поширюються між цими кривими, може призвести до суперечливих результатів щодо зв'язку між екологічними зусиллями та економічними показниками, якщо вибірки не будуть дуже великими. Крім того, криві можуть різнитися як

з часом, так і між країнами або континентами та галузями, які аналізують різні групи компаній.

Висновки і пропозиції. Основні питання відображені в даній статті, зосереджуються на важливому елементі розуміння зв'язку між корпоративними екологічними показниками та економічними показниками і проливають певну легкість до суперечливих емпіричних результатів у цій галузі досліджень. По-перше, екологічні показники можуть змінюватися на певному рівні економічного успіху. Точка В на рис. 2 відображає той же економічний успіх, що і пункт ESo. Різниця в тому, що один рівень економічного успіху відображає екологічну неосвітченість, тоді як інший рівень являє собою високий ступінь екологічної відповідальності.

По-друге, економічний ефект корпоративного захисту навколишнього середовища може відрізнятися при певному рівні екологічної ефективності. Наприклад, в EP* економічний успіх може варіювати від А до Е, де А являє собою ситуацію, коли потенційні економічні вигоди від поліпшення стану навколишнього середовища повністю реалізуються, тоді як Е являє собою ситуацію, коли неефективне управління навколишнім середовищем погіршує економічну ефективність порівняно з початковий рівень ESo.

По-третє, співвідношення між економічними та екологічними показниками або, іншими словами, питання про те, коли вона платити бути зеленим, залежить не тільки від зовнішніх змінних компанії, але це істотно залежить від внутрішніх змінних, на які впливає управління. Управлінські якості, помірковані співвідношенням між екологічними та економічними показниками та перевагою в екологічних показниках, не обов'язково призводять до конкурентних переваг. Екологічний менеджмент, а також питання про те, як досягнуто певний рівень екологічної ефективності, стає додатковою пояснювальною змінною, яка була знехтувана у відповідних дослідженнях кореляцій, які варто вирішити. У результаті стає вирішальним питання: який вид екологічного менеджменту є гарним екологічним менеджментом?

Запропонована модель структуризації відносин між економічними та екологічними показниками передбачає два набори наслідків: по-перше, для дослідників, які хочуть здійснити емпіричні дослідження, і, по-друге, для управління компанією. Обидва комплексу наслідків ґрунтуються на тому, що економічний успіх компанії в першу чергу залежить від виду, а не від обсягу природоохоронних заходів.

Список літератури:

1. Бродський Ю. Б., Булуй О. Г. Оцінка економічної ефективності сільськогосподарських підприємств // Вісн. Держ. агрокол. ун-ту. – 2007. – № 1. – С. 210–217.
2. Основи економічних знань: Навч. посіб. / А. С. Гальчинський, П. С. Єщенко, Ю. І. Палкін. – 2-ге вид., перероб. і допов. – К.: Вища школа, 2002. – 543 с.
3. Енциклопедія бізнесмена, економіста, менеджера / За ред. Р. М. Дякіна. – К.: Міжнар. екон. фундація, 2002. – 704 с.

Петренко В.С.

Херсонский государственный университет

ЭКОЛОГО-ЭКОНОМИЧЕСКАЯ ЭФФЕКТИВНОСТЬ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ СОВМЕСТНЫХ АГРАРНЫХ ПРЕДПРИЯТИЙ

Аннотация

В этой статье исследуются различные взгляды на эффективную деятельность совместных аграрно-экологических и аграрно-экономических предприятий и различий в их эмпирических исследованиях, а также изложена теоретическая база для объяснения общежития существующих взглядов. Утверждается, что не только уровень экологических показателей или управления окружающей средой является результатом экономического развития. Представленная модель дает практические последствия для эмпирических исследований и управления совместными аграрными предприятиями. Исследования и деловая практика должны сосредоточиться не только на общих корреляциях а больше на причинно-следственных связях экологической эффективности, то есть влияния различных подходов на экологический менеджмент и экономические показатели.

Ключевые слова: корпоративное управление окружающей средой, экологические показатели, экономические показатели, экологическая действие.

Petrenko V.S.
Kherson State University

ECONOMIC AND ECONOMIC EFFICIENCY OF ACTIVITIES OF JOINT AGRICULTURAL ENTERPRISES

Summary

In this article various views on the effective activity of joint agro-ecological and agrarian-economic enterprises and differences in their empirical research are researched, as well as a theoretical basis for explaining the coexistence of existing views. It is argued that not only the level of environmental indicators or environmental management is the result of economic development. The presented model provides practical implications for empirical research and management of joint agrarian enterprises. Research and business practice should focus not only on general correlations, but more on causation of environmental efficiency, that is, the impact of different approaches to environmental management and economic performance.

Keywords: corporate environmental management, environmental indicators, economic indicators, ecological action.